

RAZVOJ HRVATSKOG ZAKONODAVSTVA O LOVU

Vesna Vučevac-Bajt, A. Alegro, Z. Žvorc

Sažetak

Začeci hrvatskog zakonodavstva o lovu sežu u 18. stoljeće (čl. 22. Trećeg dekreta hrvatsko-ugarskog kralja Karla III. iz 1729., odredbe carice Marije Terezije, čl. 11. Vojnog regimenta iz 1751., "Patent od lova" cara - reformatora Josipa II iz 1786.). Prve oglase o lovostaju koji su imali zakonsku snagu 50-tih godina 19. stoljeća donose službena glasila. Prvu uredbu o lovu donijelo je c.k. "namiestništvo" pod nazivom "Obznana c.k. Hrvatsko-slavonskoga namiestništva od 4. travnja 1859.". Sabor Kraljevine Hrvatske donosi god. 1871. Zakon o lovu kojim se ukida regalno pravo lova i prihvaćaju načela modernog lova. Kao nadopunu ovom zakonu hrvatsko-ugarski sabor donosi Zakon o oružju, porezu na lov i puške, god. 1875. Na inicijativu "Društva za obranu lova u Kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji" donesen je suvremeni Zakon o lovu god. 1893. U Kraljevini SHS god. 1931. donesen je Zakon o lovu, koji je bio jedinstven za cijelu zemlju a bio je sročten na dominalnom sistemu. U Jugoslaviji zakonski propisi donose se kao federalni i republički. Prvi savezni zakon o lovu donesen je god. 1947., a Hrvatska je na osnovi njega donijela svoj zakon god. 1949. Prema njemu izmijenjen je princip podjele lovišta i gospodarenja u njima (državna lovišta, društvena lovišta). Godine 1965. donesen je drugi zakon o lovu na razini federacije, a Hrvatska je donijela republički propis god. 1966. Tim zakonom izmijenjen je način dodjele lovišta i pooštreno je pitanje odgovornosti korisnika lovišta. Sabor Republike Hrvatske donio je god. 1973. Zakon o lovstvu kojim je općina označena kao ustanova koja vodi lovnu politiku. U novoj suverenoj državi Hrvatskoj donesen je god. 1994. novi Zakon o lovu. Slijedom njegovih odredbi prelazi se ponovo na dominalni sustav. Perspektive hrvatskog lovstva bit će jasne kad se završi pretvorba i uklone negativni čimbenici sada prisutni u prirodi.

Začeci hrvatskog zakonodavstva o lovu sežu u 18. stoljeće, kada su doneseni pojedini zakonski propisi, kao npr. član 22. Trećeg dekreta hrvatsko-

Prof. dr. sc. Vesna Vučevac-Bajt, Veterinarski fakultet, Zagreb, Zavod za društvene znanosti, Katedra za povijest veterinarstva; prof. dr. Antun Alegro, Lovački muzej Zagreb; dr.sc. Zdravko Žvorc, Veterinarski fakultet, Zagreb.

ugarskog kralja Karla III. iz 1729., zatim neke odredbe carice Marije Terezije, kao što je član 11. Vojnog regimenta iz 1751., pojedini paragrafi u marijaterezijanskih urbara i dr. (x x x, 1966).

U tom smislu još je značajniji "Patent od lova" što ga je izdao poznati car-reformator Josip II. (1780-1790). Ta je zakonska odredba donesena 28. 1. 1786., a sadržavala je ukupno 30 članaka. Izdana je bila, kao i ostali carevi patenti, na njemačkom jeziku, te ostala na snazi sve do 19. stoljeća (xxx, 1966). Spomenuta naredba bila je pretiskana 19. 5. 1815. od strane "C.k. primorskog ravnateljstva" u Trstu za stanovništvo njegova područja. Uz njemački original objelodanjena je naredba još i u prijevodima na hrvatskom (kajkavskom narječju) i talijanskom jeziku. Ova zakonska naredba predstavljala je najopširniji i najpotpuniji do tada objavljen lovački propis, pa ga stoga možemo smatrati prvim zakonom o lovstvu na hrvatskom jeziku. Sadržaj naredbe je zanimljiv jer odiše starim feudalnim duhom, no još više je zanimljiv jezično, jer je to u stvari prvi pokušaj da se utvrdi domaća lovačka terminologija.

S nešto više podataka o povijesti hrvatskog zakonodavstva o lovu raspoložemo za 19. stoljeće. Naime, pedesetih godina prošlog stoljeća, donijela su službena glasila prve oglase o lovostaju (Karlović, 1994). Oglasi su se odnosili prvo na pojedinačnu divljač, a nešto kasnije proglašuje se jedinstveni lovostaj koji je vrijedio za sve vrste lovne divljači podjednako. Takvi su se oglasi mogli smatrati propisom, dakle imali su i zakonsku snagu, ali unatoč toga divljač je i dalje jednako lovljena bez naznačenih ograničenja.

Na temelju takvih obavijesti Hrvatsko-slavonsko gospodarsko društvo raspravljalo je na glavnoj godišnjoj skupštini 19. kolovoza 1858. o posljedicama koje uzrokuje pomanjkanje zakona o lovu u Hrvatskoj, te ukazalo na potrebu njegova donošenja. O zaključcima skupštine izvještava Gospodarski list 16. rujna 1858. (Karlović, 1994.). S obzirom na sve veće uništavanje divljači na koje se gotovo i nije moglo utjecati, počela se uvoditi, god. 1858. prvo u zagrebačkom kotaru, a idućih godina u cijeloj tadašnjoj Hrvatskj i Slavoniji, privremena zabrana lova. Prvi takav službeni oglas nalazimo 24. travnja 1858., a objavljen je u "Carsko-kr. službenim narodnim novinama" (Karlović, 1991.). Godinu dana kasnije, točnije 20. travnja 1859. donose Carsko-kr. službene narodne novine privremenu uredbu o lovu u Hrvatskoj i Slavoniji pod nazivom "Obznana c.k. Hrvatsko-slavonskoga namjestništva od 4. travnja 1859., kojom se proglašuje uredba lova u Hrvatskoj i Slavoniji" (Karlović, 1994.). Spomenuta Uredba ima povijesno značenje jer je bila prva takva uredba u Hrvatskoj i predstavljala je začetak svih kasnijih naših zakona o lovu.

Istovremeno nailazimo i na prve propise iz područja lovstva, kojima su općine davale u zakup lovišta na svom području (Carsko-kr. službene narodne novine, 19. prosinca 1860.) (Karlović, 1991.).

Godine 1868. u Ugarskoj je donesena zakonska osnova za uređenje lova, prema kojoj pravo lova imaju vlasnici zemljišta, a svaki lovac može otkupiti godišnji lovački patent (godišnju dozvolu za lov) za 6 stotinjaka. O tome izvještava *Gospodarski list* 20. kolovoza 1868. (Karlović, 1992.). Samo dvije godine nakon toga raspravljalo se i u hrvatskom saboru o zakonu o lovu, pa 29. prosinca 1870. Sabor kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije sankcionira zakonski članak 18:1870. o lovu i proglašava ga 5. siječnja 1871. u saboru istih kraljevina, da bi ga 6. veljače 1871. odobrio i potvrdio Franjo Josip Prvi, cesar austrijski, hrvatski i slavonski. Iako se prvi hrvatski zakon o lovu temelji u mnogočemu na postavkama austrougarskih zakona donesenih 1729, 1802., 1840. i 1859. godine, pripada mu izuzetno značenje, jer se jasno i odvaja od njih navodeći u svom 1. članku da se ukida regalno pravo lova (Karlović, 1992.). Time je Zakon o lovu iz 1871. prihvatio načela modernog lova i stvorio temelje za donošenje ostalih zakona o lovu u Hrvatskoj.

Međutim, istovremeno sa spomenutim zakonom nije donesen Zakon o oružju odn. eventualnom uvođenju poreza na lov i puške. O tome prvi puta raspravlja hrvatsko-ugarski sabor tek četiri godine kasnije, pa 13. svibnja 1875. donosi zakonski članak 21:1875., koji je potvrđen 18. svibnja 1875. u kući zastupnika, 19. svibnja iste godine u kući velikaša, a 6. kolovoza 1875. potvrđuje Zakon i "Franjo Josip Prvi, po milosti božjoj cesar Austrijski, kralj Češki itd. i apostolski kralj kraljevine Ugarske, Hrvatske, Slavonije i Dalmacije" (Karlović, 1993.). Donošenjem ovog zakona popunjene su praznine prvog hrvatskog Zakona o lovu iz 1871.

Iako se nakon donošenja ovog zakona poslije 1871. započinje razvijati organizirani lov, stanje u tadašnjem lovstvu u Hrvatskoj bilo je loše, jer je često dolazilo do pravog uništavanja divljači u pojedinim krajevima. Loše stanje, koje je postojalo nakon ukidanja regalnog prava lova, još se više pogoršalo kad je vlasnik zemljišta prema lovnom zakonu od 1870. postao i vlasnik lovišta. Sve je to uvjetovalo osnutak "Društva za obranu lova u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji" koje je 30. studenog 1881. godine podnijelo vladi na odobrenje svoja "Pravila", koja su potvrđena 22. prosinca 1881. godine (Nikolić, 1981.). Društvo se konstituiralo 28. siječnja 1882., a iz sadržaja usvojenih Pravila vidljivo je da su zadaci društva bili prije svega poboljšanje lova i promicanje lova. Tako je iz zacrtanih smjernica u pravilima vidljivo da se članovi društva moraju brinuti: za poboljšanje uvjeta za uzgoj divljači, o popularizaciji lovstva putem raznih publikacija i stručne literature, o organizaciji različitih izložbi i dr. Društvo je također posvećivalo veliku pažnju proučavanju i zaštiti divljači, uređenju lovišta, razvoju lovne kinologije i streljaštvu.

Da bi moglo uspješnije djelovati društvo već 1883. izrađuje i predlaže Kralj. zemaljskoj vladi "Osnovni zakon o lovu" (Rohr, 1972.).

Unatoč početnom entuzijazmu i dobrim namjerama Društvo je imalo velikih poteškoća u radu, koje su rezultirale čestim prekidima i konačno zamiranjem rada. God. 1890. 24. studenog u Zagrebu je održan opći sastanak prijatelja lovstva u svrhu obnove, odnosno preustrojstva "društva za obranu lova u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji". Konačno, god. 1891., iz tog se društva razvilo "Prvo opće hrvatsko društvo za gajenje lova i ribarstva" (reg. pod. br. 21086, 30. lipnja 1891.) (Chavrak, 1970.), koje je već god. 1892. počelo izdavati svoj časopis "Viestnik Prvoga obćega hrvatskog društva za gajenje lova i ribarstva", čije izlaženje nije prekinuto i koji danas izlazi kao Lovački vjesnik, glasilo Hrvatskog lovačkog saveza.

Na inicijativu društva donesen je suvremeni zakon o lovu god. 1893.

Godine 1897. "Društvo za obranu lova u Hrvatskoj i Slavoniji" ponovno mijenja naziv u "Obće hrvatsko društvo za gojenje lova i ribarstva u Zagrebu". Ono djeluje do god. 1914. tj. do početka prvog svjetskog rata, kada je društvu zabranjeno djelovanje (Jagić, 1953.). Tek početkom god. 1918. izdana je dozvola za daljnje društveno djelovanje. Naime, postojanjem Kraljevine SHS od 1918. do 1931. prihvaćeni su i zadržani na snazi pravni propisi o lovu koji su vrijedili u raznim državama u čijem se sklopu nekad nalazio teritorij nove zajednice. Radi toga su u pokrajinama postojali različiti lovni zakoni pa se postavilo pitanje donošenja jedinstvenog lovnog zakona. U državi su do tog vremena bila dva sistema: dominalni i regalni. Da bi se novi zakon bazirao na dominalnom sistemu, bilo je potrebno organizirati sva lovačka udruženja u cijeloj državi. U tu svrhu organizirana je godišnja skupština Hrvatskog društva za gojenje lova i ribarstva dne 13. travnja 1919. na kojoj je zaključeno da treba donijeti jedinstveni lovni zakon za cijelu državu.

U veljači 1920. održan je u Ljubljani sastanak svih lovačkih društava cijele kraljevine na kojem je donesen zaključak o ustrojenju "Centralnog saveza lovačkih društava Kraljevine SHS", kao i izdavanje zajedničkog lovačkog lista. Ove zaključke potvrdila je i glavna 28. godišnja skupština održana 19. veljače 1922.

Iste godine 15. veljače društvo je sazvalo u Zagrebu skupštinu lovaca koja je donijela rezoluciju o temeljnim principima, na kojima bi imao biti osnovan novi lovni zakon (Jagić, 1953.). Prema postavljenim principima pravo lova pripada zemljovlasnicima jedne općine koji čine "lovnu zadrugu", koja iskorištava lovno pravo svojih zadrugara davanjem lovišta u zakup na 15 godina putem javne dražbe.

Štetu počinjenu od divljači ili lovljenjem zakupnici lova moraju nadoknaditi vlasniku zemljišta. Štetu ustanovljuje obranički sud.

Svako krivolovstvo smatra se krađom.

Na 30. godišnjoj skupštini "Hrvatskog društva za gojenje lova i ribarstva" koja je održana 6. ožujka 1924. zaključeno je da je unapređenje lovstva i racionalni uzgoj divljači jedino moguć na temelju sistema zakupa lovišta, dok regalni sistem lovišta vodi propasti lova.

Postupno osnivaju se lovačka društva i u drugim mjestima u Hrvatskoj, pa se na inicijativu Društva za gojenje lova i ribarstva iz Zagreba, godine 1925. osniva Savez lovačkih društava u Hrvatskoj, a "Vjesnik" postaje glavno glasilo Saveza, obrađujući tematiku uzgoja i zaštite divljači, zoologije, streljaštva, kinologije, lovnog zakonodavstva, uopće stručnog i općeg uzdizanja lovaca. Uvodi se organizirana borba za obnovu fonda divljači, što napose dolazi do izražaja u stvaranju uzgojnih centara i uvođenjem novih vrsta divljači u lovišta.

Da bi se prilike sredile, pristupilo se izradi jedinstvenog lovnog zakona za područje cijele države. Unatoč mnogim otporima zakon je konačno prihvaćen god. 1931. pod nazivom Zakon o lovu u Kraljevini SHS (Skupina autora, 1975.). Zakon je bio tako sročan da je označavao dominalni sistem, prilagođen postojećim prilikama.

Modifikacija se prvenstveno sastojala u tome da je pravo lova bilo ograničeno i za vlasnika zemljišta na posjedovanje do 200 ha neprekinutog zemljišta. Ova je odredba, međutim, predstavljala i zaštitu divljači, koja bi sasvim sigurno bila ugrožena pravom lova svakog vlasnika na svojoj parceli. Zakon je osim zakupnog sistema sadržavao i neke napredne lovne propise o čuvanju i uzgoju divljači.

U novoj Jugoslaviji, koja je bila izgrađena, na federativnom principu, zakonski propisi donášani su i na razini federacije i na razini republika. Federalni i republički propisi činili su jednu cjelinu.

God. 1945. osnovan je Savez lovačkih društava NR Hrvatske. Lov i lovstvo se počinje organizirati i kao sportska i kao ekonomska grana na novim principima. Rad u lovačkim društvima bio je omogućen svim zainteresiranim građanima.

Prvi savezni zakon o lovu donesen je god. 1947., a Hrvatska je na osnovi njega donijela svoj zakon god. 1949. Ono što je bilo novo u tom zakonu jest prvo princip podjele područja na lovišta i gospodarenja u lovištima, a drugo saznanje da lovstvo nije samo stvar lovaca nego i briga cijele zajednice. Lovišta su podijeljena na "državna lovišta" i "društvena lovišta", kojima su upravljale lovačke organizacije. S oba segmenta upravljao je republički centar.

God. 1951. Skupština saveza lovačkih društava NR Hrvatske izglasala je "Pravilnik o kotarskim lovačkim savjetima i lovnim nadzornicima" (Rohr, 1972.). Iz kotarskih savjeta razvili su se kasnije kotarski lovački savezi. To je bio početak decentralizacije i osamostaljenja nižih organizacijskih jedinica.

Međutim, kasnije u razvoju lovstva bitnu ulogu imale su lovačke i radne organizacije. Lovačke organizacije često nisu imale dovoljno materijalnih sredstava za ulaganja, pa postojeći prirodni kapaciteti za uzgoj divljači nisu mogli biti u cijelosti iskorišteni.

God. 1960. Lovački savez Hrvatske donio je Pravilnik o radu lovačke omladine.

Na izvanrednoj skupštini Lovačkog saveza Hrvatske održanoj u Varaždinu donesen je "Program razvitka lovstva u SR Hrvatskoj" i novi Statut Lovačkog saveza koji je bio obvezatan za lovačku organizaciju u Hrvatskoj.

God. 1965. donesen je drugi zakon o lovstvu na razini fedearcije, a Hrvatska je republički zakon donijela god. 1966. (Skupina autora, 1975.). Najvažnija promjena u tom zakonu bila je novo tretiranje pitanja dodjele lovišta, naime općine su bile dužne prilikom dodjele lovišta uzimati u obzir sve ponuđače. Ovim zakonom također je zaoštrano pitanje odgovornosti korisnika lovišta.

Sabor Republike Hrvatske donio je god. 1973. novi Zakon o lovstvu (Skupina autora, 1975.) Ovom zakonu nije prethodio savezni zakon, a općina je još jednom označena kao ustanova koja vodi lovnu politiku. Ovim zakonom divljač je proglašena društvenom imovinom od posebnog interesa, a njime je riješeno i pitanje lovačkih organizacija. Posebice je značajno što se istim zakonom ističe, da se lovstvo može razvijati samo u okviru principa moderne zaštite prirode.

Pozitivni trend u hrvatskom lovstvu i lovnom turizmu bitno je narušen agresijom na Hrvatsku (Alegro, 1995.). God. 1991. velik dio lovišta Hrvatske okupirao je neprijatelj. Istovremeno krivolov je poprimio gotovo alarmantne razmjere. Neke populacije divljači dovedene su do ruba, pa i ispod ruba biološkog opstanka (Alegro, 1995.).

God. 1994. donijet je novi Zakon o lovu. Slijedom njegovih odredbi prelazi se, za razliku od tzv. socijalističkih zakona (1966., 1973.), ponovno na tzv. dominalni sustav (xxx, 1994.). Do sada su temeljem navedenih odredbi Zakona o lovu ustanovljena lovišta na zemljištu u vlasništvu države i završeni natječaji (dražbe) za dodjelu tih lovišta u zakup ili koncesiju.

Na zemljištima vlasnika koji posjeduju manje od 1000 ha povezanog zemljišta županije su ustrojile zajednička lovišta, koja bi se putem javnog nadmetanja trebala dati u zakup.

Činjenica da se hrvatsko lovstvo nalazi u tijeku pretvorbe pridonjela je njegovoj stagnaciji, a samim tim smanjen je i lovni turizam u velikom dijelu Hrvatske. Dosadašnji zakupnici lovišta (na 88% lovni površina bila su lovačka društva) u neizvjesnosti su glede mogućnosti budućeg zakupa lovišta, pa neki od njih i ne ulažu sredstva za uzgoj i zaštitu divljači (Alegro, 1995.). Kakva je perspektiva hrvatskoga lovstva znat će se tek pošto se do kraja obavi pretvorba. Sadašnje je stanje neodrživo i u njemu najviše stradava, upravo divljač.

Budući da je u sadašnjoj situaciji ozbiljno narušena harmoničnost odnosa u prirodi neosporna je uloga čovjeka u sprečavanju stihijskog djelovanja raznih negativnih faktora na prirodu. Očuvanje i zaštita prirode zato postaje primarni zadatak svakog čovjeka, a posebice lovaca i njihovih udruga.

LITERATURA

1. Alegro, A. (1995.): Lovni turizam. Razvoj ruralnog turizma u kontinentalnom dijelu Hrvatske. Zagreb, Zbornik radova, str. 40-45.
2. Chavrak, Z. (1970.): Uoči devedesetogodišnjice Hrvatskog društva za gojenje lova i ribarstva, Lovački vjesnik, 70 (11), 274-275.
3. Jagić, R. (1953.): Hrvatsko društvo za gajenje lova i ribarstva, Lovački vjesnik, 62, 7-8, 150-157.
4. Karlović, M. (1994.): Prva hrvatska naredba o lovu iz 1859. godine. Lovački vjesnik 103 (3), 39-42.
5. Karlović, M. (1992.): Prvi hrvatski zakon o lovu. Lovački vjesnik 101 (12), 460-464.
6. Karlović, M. (1993.): Prvi hrvatski zakon o porezu na lov i puške. Lovački vjesnik 102 (3), 38-40.
7. Karlović, M. (1992.): K dražbi se pripuščaju ... Lovački vjesnik 99, (6), 8-9, 29.
8. Karlović, M. (1991.): Lov se strogo prepovijeda... Lovački vjesnik, 99, (5), 8-10.
9. Nikolić, Đ. (1981.): 100 - godišnjica lovstva Hrvatske. Lovački vjesnik 89, (1-2), str. 6-7.
10. Rohr, O. (1972.): Historijat Hrvatskog društva za gajenje lova i ribarstva. Lovački vjesnik, 80, (9), 208-210.
11. Skupina autora (1975.): Uvod u lovstvo. Lovački savez Hrvatske, Zagreb.
12. x x x (1966.): 150-godišnjica prvog lovačkog zakona na hrvatskom jeziku, Lovački vjesnik, 74 (9); 259-264.
13. x x x (1972.): Datumi u povijesti lovačke organizacije u Hrvatskoj. Lovački vjesnik, 80 (9), 202-205.
14. x x x (1994.): Zakon o lovu. Zakon o oružju. Statut HLS. Hrvatski lovački savez.

EVOLUTION OF THE CROATIAN HUNTING LEGISLATION

Summary

The Croatian hunting legislation dates from the 18th century (art. 22 of the 3rd decree of the Croatian-Hungarian King Charles III from 1729, regulations passed by the Empress Maria Theresa, art. 11 of the Military Regiment from 1751, "Patent od lova" passed by the Emperor Joseph II in 1786). The first announcements on close season with a legislative power were published in the official gazettes. The first Act on Hunting was passed by the Imperial Regency under the title: "Obznana c.k. Hrvatsko-slavonskoga namjesništva od 4. travnja 1859". In 1871, the Parliament of the Kingdom of Croatia passed the Law on Hunting by which the regal right on hunting was abolished and the principle of modern hunting was accepted. In 1875, the Croatian-Hungarian Parliament passed amendments on the Law concerning taxes on hunting and guns. In 1893, a modern Law on Hunting was passed on the initiative of the "Society for Protection of Hunting in the Kingdoms of Croatia and Slavonia". In 1931, in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes the Law on Hunting was based on the dominal system and was applicable to the whole country. In the Socialist Federative Republic of Yugoslavia federal and republic legislative acts were passed. The first federal Law on Hunting was passed in 1947. Croatia passed its Law on Hunting in 1949. By this law the principle of the administration of hunting grounds and their management was changed (state-owned hunting grounds, socially-owned hunting grounds) In 1965, the Second Federal Law on Hunting was passed. In 1966, Croatia passed a republic law. By this act the principle of the assignment of hunting grounds was changed and the attention was drawn to the responsibility of the users. In 1973, the Parliament of the Republic of Croatia passed the Law on Hunting stating that the municipality was in charge of implementing hunting policy. In the independent and sovereign Republic of Croatia the Law on Hunting was passed in 1994. According to its regulations dominal system was reintroduces. The prospects of the Croatian hunting will be more transparent after the transformation of ownership has been completed and the negative influences on nature reduced.

Primljeno: 30.4.1996.